

Agera snabbt och genomtänkt när hästen drabbats av nedkylning

Det händer ibland att vi får hjälpa till i räddningsaktioner med hästar som fastnat i vatten och lera. För ryttare är det värdefullt att veta hur man som hästägare kan påbörja vård vid hypotermi om man nu skulle hamna i den väldigt tråkiga situationen.

För att förstå vad som händer när kroppen blir nedkyld och hur man gör för att förhindra allvarliga skador i samband med hypotermi behöver man veta lite om hur de normala kroppsreaktionerna på exponering för kyla fungerar.

Hästens normaltemperatur

Kroppens termostat (hypotalamus i hjärnan) har hos den vuxna hästen en förinställning på mellan 37,5 - 38,2 grader. Den allra vanligaste orsaken till "undertemp" hos hästar är faktiskt att man inte hållit rektaltermometern tillräckligt noga emot slemhinnan i tarmen, eller att spetsen hamnat inne i en träckboll. Så den första åtgärden, om inga tydliga yttre faktorer finns är att göra om mätningen och vara noga med att hålla tempen mot tarmväggen.

Vinterpälsen skapar ett värmande lager

Hästar är duktiga på att klara av kyla – det finns till exempel hästar i Mongoliet som under vintern lever i så extrema temperaturer som -40 grader Celsius utan att drabbas av köldskador. När yttemperaturen sjunker leds kyla bort från kroppen genom att den varma luften stiger från huden och blandas med den svalare lufttemperaturen. För att hindra detta och bevara värmen i kroppen kan man isolera sig med ett skyddande lager

VAD KAN MAN GÖRA I VÄNTAN PÅ VETERINÄR?

- » Skydda mot vind i uppvärmt rum och lägg på varma täcken.
- » Torka kroppen men gnugga ej på huden
- » Spola inte med varmt vatten och använd inte varmvattenflaskor i syfte att värma upp hästen (ljummet vatten på mindre ytor är helt ok om det är i syfte att rengöra områden från lera för att kunna bedöma och behandla eventuella andra skador)
- » Om hästen inte fås upp ur diket direkt - ring veterinären så att man eventuellt kan påbörja behandling med varmt dropp i tid.

av fett innanför huden, eller genom att ha en ordentlig vinterpäls som håller kroppsvärmen kvar innanför. Den varma luften blir alltså fångad i pälsen och kan inte stiga bort. När detta inte räcker, drar de små blodkärlen i huden ihop sig vilket gör att huden blir kallare, men då blodet håller sig mer i de centrala delarna av kroppen hålls också kroppsvärmen kvar centralt. Detta är en mycket viktig mekanism för att förhindra avkylning av centrala organ, till exempel lever, lunga och njure, och se till att de bibehåller sin funktion. Om inte heller detta räcker för att hålla temperaturen uppe börjar kroppen skaka. Muskelaktiviteten i skakningarna är ett sätt att skapa kroppsvärme.

En blöt häst fryser snabbare

Ju större ett djur är, desto mindre är risken för nedkylning eftersom kroppsytan i relation till kroppsvikten är mindre. På grund av detta är det mycket mer ovanligt med allvarlig nedkylning hos en häst jämfört med till exempel ett marsvin eller en kanin. Samma förhållande gäller mellan stora och små hästar, där en mindre häst alltså är lite mer utsatt än en stor.

Hur kan det då komma sig att en häst som kan leva ute i -40 grader kan bli allvarligt nedkyld när den fastnar i 8-gradigt vatten? Man har gjort studier på detta på människor och vatten är mycket, mycket bättre på att leda bort värmen från kroppen än vad luft är. Vatten med en temperatur på +26 grader leder bort värme från kroppen lika effektivt som luft med en temperatur på +5 grader. På grund av detta blir det en potentiellt farlig situation om hästar, eller människor och andra djur, fastnar i kallt vatten.

Vad gör vi med en nedkyld patient?

Inne på kliniken arbetar man för att återställa kroppstemperaturen igen, men detta måste göras utan att man skadar de centrala organen. Därför är inte målet att återställa hästens hudtemperatur, utan att höja den centrala temperaturen. Hästen får kroppsvårt intravenöst dropp och man kan också sonda hästen med kroppsvårt vätska direkt ner i magsäcken. Lite mer besvärligt, men också effektivt är att ge kroppsvårt vatten som ett lavemang, det vill säga, man sticker försiktigt in en slang i rektum och sköljer. I situationer där det är svårt att få upp hästar ur diken eller sjöar kan det krävas att veterinär försöker börja ge kroppsvårt dropp redan innan hästen dras upp, för att motverka kraftig nedkylning.

Undvik varmvatten på hästen

Vi gör även saker på kliniken som man också kan göra hemma i väntan på veterinär om olyckan är framme. Först och främst ska hästen skyddas mot vind, eftersom vind tar med sig kroppstemperaturen bort från kroppen. Hästen ska även hållas i ett uppvärmt rum med varma täcken på sig. Täcken hindrar kroppen från att avge värme till omgivningen precis som fett eller päls. Det är bra om kroppen torkar, men man ska undvika att gnugga huden eftersom detta kan skada den ytterli-

gare om den redan är köldskadad. Det är också mycket viktigt att inte försöka värma huden aktivt med spolning av varmvatten eller med varmvattenflaskor. Detta beror på att huden då reagerar på den yttre värmen med att utvidga sina blodkärl. Huden kommer då att kännas varmare, men detta sker på bekostnad av att den centrala temperaturen sjunker och det vill man absolut inte. Det finns beskrivna fall på humansidan där man genom att värma utsidan för fort har orsakat blodtrycksfall och chocktillstånd så allvarliga att de lett till att patienten dött. Det är alltså bättre att satsa på att hindra att patienten avger värme genom att isolera med kläder, täcken, paddar och lindor samt låta kroppstemperaturen stiga centralt först.

TEXT: MÄLAREN HÄSTKLINIK